

LEHETETT VOLNA ÚGY,

Térey János: A természetes arrogancia
JAK–Pesti Szalon Könyvkiadó, 1993.
 74 oldal, 120 Ft

Lehetett volna úgy, hogy a Tandori–Petri megújította líranyelv folytatói vagy újbóli átalakítói valamiféle vitriolos játékkal állnak elő, az egész költői tér átváltozik sakktablává vagy társasjátékká, a szavak kifecamodnak, majd újjáformálódnak, komolytalanság komolytalanságot követ. Úgy is lehetett volna, hogy az ironikusságot nem az újból érzékenyek váltják fel (mintha az irónia kizárná az érzékenységet), sokszor a versnyelvhez úgy nyúlva, mintha az semmiféle módosuláson nem esett volna át.

Megtörténhetett volna, hogy a líra ilyen el-, illetve visszaérzékenyítése teljességgel magába örvényíti az iróniát, ez mint valami kehes, visszamaradott módszer kitalálódik a költői használatból, nem építik be, elkerülik. Minden költő egy az egyben kesergi bánatát, egy fintor erejéig sem emelkedik felül rajta, a jókedv csak jókedvet, a szomorúság csak szomorúságot jelent.

Megeshetett volna, hogy az új érzékenyek tömeges új fájdalomból nem emelkednek ki másságot tükröző arcok (olyan csoportot persze nehéz elképzelni, amelyből ne válnának ki egyének, mások és különösek), masszává torzul minden, mind, aki költő, kesergi macskája el- vagy feltűnését, hogy fellefetyelte vagy épp nem lefetyelte fel a neki szánt tejet, hogy írni oly nehéz vagy bizony túl könnyű, hogy szép (esős), (havas), (napos), (borús) az idő, és hogy kellemes–nem kellemes szerelmesnek lenni.

Megtörténhetett volna, hogy arra a néhány, bár a költészet jelenlegi irányát el nem utasító, de abból mégis erősen kitűnő költőre nehéz lett volna rábukkannunk, hogy hosszú, tekervényes út bejárta után hívták volna fel magukra a figyelmet, hogy például a még alig húszéves Térey suta és igen darabos kis kötete után is (SZÉTSZÓRATÁS, Cserépfalvi, 1991) nem került volna az érdeklődésünk középpontjába, nem vonzott volna minket

már akkor ez a fura tájakat rajzoló, igen tehetséges ember

Bekövetkeztetett volna az is, hogy maga Térey nem ismeri fel saját tehetségét, hogy nem lesz annyira biztos sorai különlegességében, hogy két év elmúltával már átvegyen ebbe az új kötetbe a korábbiól verseket, egész kis igazításokkal, ciklusba rendezve őket, új címmel vagy például egy tegező formát önzésre cserélve (VIZIT).

Megeshetett volna, hogy nem teremt valamiféle egészen különös világot, zárt titoktér, rejtélyövezetet, nem fest monostort, klostromot, homályt, sirokkót, rácsot, megtorlást, vesztegzárat, karantént, zár alá helyezett államot, gettót, kolostort, klinikát, sűrűsödő őrzáratot.

Lehetett volna úgy, hogy a jelenlegi történet-visszavető térben, ha megjelenik valaki (és megjelent), aki ragaszkodik a saját történetek építette ciklusaihoz, akkor egészen következetesen teszi ezt, úgy, hogy ne csak az első és utolsó részben érezzük a felépítés megkomponáltságát. Megtörténhetett volna, hogy az első A MEGSZÁLLÁS ELŐTTI HÉT ciklus és az utolsó, a HEDVIG HAGYOMÁNYAI nem emelkedik messze ki a kötetből. Az első, a külső világ terrorisztikus lezártágát fanyarul szomorgó rész és az utolsó, a belső világ terrorisztikus vágyait lejegyző szakasz nem tűnik ki, és egyenletes (vagy legalábbis jóval egyenletesebb) megformáltsága miatt nem válik el a középső két résztől, ahol kuszaságban és összevisszaságban találhatunk erős és igen gyenge verseket.

Lehetett volna úgy, ha nagy örömünkre felfedezhetünk egy költőt, aki költőbb, aki nemcsak a cselekmények különösségével, de formajátékaival is remekel (csak egy példa, a vitriolos szonett egy cheeseburger felett [52. o.]), akkor ő nem követ el folytonosan és idegesítően olyan szarvashibákat, hogy lecsapja a verszárlatokat (például PARTY ZONE, VESZÉLYES KREÁCIÓ, ENERVÁLT DARAB), hogy nem ír le ilyen ki tudja, honnan a versbe csöppenő mondatokat, mint például „*Kérem, én esztéta vagyok*” (67. o.), hogy nem él méltatlan tréfákkal: „*A csódot / jelentő Szent Szövetség. / (Szövetség utca, innen / legalább két megálló)*” (48. o.), hogy kirostálja a túlzó vagy másokat fe-

lülről szemlélő képeit: „*ásatag arc*” (21. o.), „*nyuszító nimfa*” (34. o.), „*ostoba ébredők*” (36. o.), s hogy egyáltalán nem vesz fel a kötetébe gyenge verseket, mint az EGY ÍZELTLÁBÚ VIRRASZT vagy az EGY ÚRLEÁNYNAK

Lehetett volna úgy is viszont, hogy valaki, aki a verszárlatokkal sokszor hibázik, s a soraihoz túltuntúl ragaszkodó, nem döbönt meg minket néha egészen különös mód meg szerkesztett művekkel, bravúros megoldásokkal, mint például mikor egy amúgy egyszerűnek tűnő sor kétértelműségére a folytonos ismétléssel hívja fel figyelmünket: „*miközben evezünk a kórházparkon át*” (9. o.), „*Nincs mód, hogy Varsót túlutazzam*” (19. o.), vagy mikor a következő versmondattal furcsa megtörésével hangsúlyoz egy, a hangok játéka miatt kiemelésre érdemes részt: „*Meghült és meghalt Jadwiga, / Feladatom eljutni addig a*” (19. o.).

Úgy is történhetett volna, hogy az egyébként igen szép (vagy épp durvaságával meg-hökkentő) képeket képző költő mindig felismeri szavai értékét. Hogy aki le tud írni ilyen líraian festői sorokat, mint például: „*Ha mernél szánni, szánj egészen*” (9. o.), „*Hogy lennél makulátlan ut, / mártóztva e tömény sötétségben?*” (12. o.), „*váratlan foltok az üvegbe marva*” (29. o.), vagy tud minden ékesítést mellőzve egyszerűnek lenni, mint például ezzel a mondat-tal: „*Fiam, / a reggelid*” (36. o.), az mindig tudatos.

Megeshetett volna, hogy ő, aki szentimentális is képes lenni, „*beér az este, átson / a zsongó Józsefvároson*” (58. o.), és durva is tud lenni: „*Őn nyilván nimfomán és jócskán 40 éves / péppé örölnöm ont régóta esedékes*” (59. o.), „*Kitenyésztem magát, remélje lesz túrelmem*” (66. o.), vagy „*Frigid vagy, Hedvig, szállj magadba. / Pallérozni próbáltalak*” (70. o.), s aki e kettősséget ötvözni is tudja: „*folgyélnő úrnő, szánandó alak*” (42. o.), az minden leírt sorát kritikával illeti. Az tudja, hogy bizonyos sorok egy titokkal átítatott környezetben a rejtély megerősítői: „*Micsoda ősz – ki fogja végigélni*” (19. o.), míg bárha hasonló jelentésűek is, egy üres környezetben közhelyessé válnak: „*melyikük méltányolhatná eléggé, / hogy még bírom és ennyire*” (33. o.). Az tisztában van azzal is, hogy a vershelyzet talányossága, ha semmire sem szolgál, akkor nem teszi azt érthetővé az sem, ha egy babitsi vershelyzetre utal (MEGTORLÁST VESZ FONTOLÓRA), hogy egy cím vagy egy sor lírai rébusza kioltódhat, ha nem kap méltó folytatást (FAHÉJILLAT A KARANTÉN IDEJE ALATT), vagy ugyanúgy a semmibe hull, ha a titokzatos sort egy durva képet tartalmazó sor követi: „*keresztvizet a tájképszobában / a liceumban hány ásatag arc*” (21. o.).

Lehetett volna úgy, hogy aki a jelenvilág képeit ilyen kitűnően tudja keverni a történelmi világgal (yuppie és csuhás, Plantagene-tek és a cheeseburger vagy akár az MTV News), annak minden sorát érdemes meg-egyeznünk. Aki például képes egyetlen ígét ilyen különösképp használni, mint ezekben a részekben: „*Varsó tartalmazza a mocskos estét / És benne Jadwigát*” (19. o.), „*De mit tartalmaz ez az utca?*” (23. o.), az minden szavát megfontolja. Aki annyira tudatosan fel tudja használni a kétértelműséget, mint ahogy az például a „*Mostantól óvj*” (20. o.) sorból, vagy az „*És hasztalan voltam /pimasz*” (30. o.) sortörésből kitűnik, az az egész kötetét feszesen a kezében tartja.

Lehetett volna úgy, hogy Térey a történeteit nem ágyazza bele sokszor a tárgyi világ fojtó titokzatosságába: „*(A módosított doktrínák /régóta sokkolják magát.) A gyümölcsöstől el-reped. / / (Kirámolják az otthonát; / [...] Bemocskolják a hitvesét, / de maga ebből sem tanul.) /Egy üvegcsé a földre hull / gyöngyök gurulnak szerteszt*” (11. o.), s úgy is, hogy ez a végtelenül vonzó talánymező újra és újra nem kínálja föl magát megfejtésre.

Lehetett volna úgy, hogy Térey nem alkot néhány dermesztően megkapó művet, megdöbentő képekkel, sorokkal, furcsa hangzásokkal, és az egész líraiságának különösségével, mellyel kitűnik és várakozást ébreszt.

Nem lett úgy.

Ambrus Judit